menschliche Natur. Halle. 1790.), Montesquieu (*De L'Esprit des Loix.* à Genève, 1750, 1751.), Campe (Joachim Heinric Campe, *Kleine Seelenlehre.* Wien. 1793.), Trenck (*Trenk mérő Serpenyője.* 1790) s Voltaire (*Oeuvres de Voltaire* à Basle. 1737.; *Recueill de pieces Fugitives* par Mr. de Voltaire. à Paris. 1740.) s végül, de nem utolsósorban Rousseau műveiből (*Oeuvres de Rousseau.* 1782. 1–30., néhány kötetnyi hiánnyal; Rousseau, *Émile ou de l'Éducation.* Oeux Pont. 1782.).

E művek olvasása s birtoklása pedig nem is volt veszélytelen, hiszen – mint említettük – Rousseau *Émile*-jét a párizsi parlament máglyára ítélte, s itthon is a tiltott művek jegyzékén szerepelt Voltaire nem egy munkájával együtt.

A szépirodalomból a nagyszámú magyar szerző (Kazinczy, Horváth Ádám, Szentjóbi Szabó, Ányos, Csokonai stb.) mellett sok a francia, olasz, német mű, s a klasszikus auctorok is szép számmal szerepelnek. Pl. Molière (*Les Oeuvres de Monsieur de Molière.* à Toulose. 1699.), Racine (*Oeuvres de Racine.* à Paris. 1689.), Voltaire (*La Fanatisme ou Mahomet le Prophète.* Tragedie par Mr. Voltaire à Amster. 1743.), Metastasio (*Tragedies Opera De L'abbé Metastasio.* à Vienna. 1751.; *Tragedies Opera de L'abbé Metastasio* traduites en François. à Vienne. 1759.), továbbá Gessner, Kotzebue művei magyarul és eredetiben.

„Embert barátjáról": ezek az adatok is sejtethetik, mi mindent olvasott Csokonai is barátjával, Nagy Sámuellel együtt, aki diákoskodásuk idején a Kollégium bibliothecariusa volt.

Nagy azután – az 1796. évi válság után – szerencsésebb utat választott, mint Csokonai: orvostudományt tanult Jenában s más külföldi egyetemeken, így természettudományos gondolkodásával könnyebben be tudott illeszkedni az 1795-i megtorlás után visszahőkölt konzervatív társadalomba.

Összegezve Kilián István fölfedezéseit: a *Generál Hoche halálára* c. vers elfeledett jegyzete mellett különösen a 3. és a 4. darabnak, Csokonai eddig ismeretlen levelének s Nagy Sámuelnek föltehetően őhozzá szóló missilisének van jelentősége: részben életrajzi, de még inkább elvi, világnézeti szempontból: jól jellemzik a költőnek s baráti körének 1795/96 körüli felvilágosult gondolkozását, ami miatt összeütközésbe kerültek a Kollégium vezetőségével.

Csak sajnálhatjuk, hogy a kiváló sárospataki Csokonai-kutató, Gulyás József, annak idején nem másolt ki minden Csokonaira vonatkozó, illetőleg tőle származó adatot a Gesztelyi-kódexből.

Sz. Garai Judit

FÜGGETLENSÉGI PASZKVILLUS A KÉPVISELŐ MIKSZÁTHRÓL ÉS PARLAMENTI KARCOLATAIRÓL

A Mikszáth textológia kimutatta, hogy Mikszáth Kálmán röviddel azután, hogy a Pesti Hírlap szerkesztőségének tagja lett, rendszeresen tudósította lapja olvasóit a parlament üléseiről.[1] Már az 1881–84-es ciklus megnyitásáról beszámolt *Az első ülés* címmel. A kezdeti különböző címvariánsok és különböző megelevenítő eszközök és módszerek után, hamarosan kialakította a végleges formát, amelyet a Pesti Hírlap közönsége gyorsan megkedvelt és a Mikszát-karcolatokat mindennapi olvasmányai közé sorolta. A jellemző vonások felsorakoztatása nem ennek a közleménynek a feladata,[2] csupán azt szükséges megjegyezni, hogy a humoros, ironikus leírások óhatatlanul groteszk helyzeteket rögzítettek. A karcolatokban reflektorfénybe kerültek a képviselők furcsa, sokszor komikus, sokszor a helyzethez nem illő magatartásformái. Alig egy-másfél évvel a karcolat-sorozat megindulása után Mikszáth már megemlítette, hogy egyesek kifogásolják a parlamentet bemutató „komolytalan" hangját. De voltak olyan képviselők, akik tollat is ragadtak és lap szerkesztőjéhez írott levelükben

[1] L. Mikszáth Kálmán Összes Művei (a továbbiakban MKÖM) 62. köt. 289–293 lapján BISZTRAY Gyula részletes okfejtését.

[2] L. első összegzését REJTŐ István: Mikszáth Kálmán gondolatvilága a parlamenti karcolatokban ItK 1970. 603–612., továbbá az eltelt években napvilágot látott MKÖM 68–74. kötetei jegyzetapparátusában a parlamenti karcolatokra vonatkozó megjegyzéseket.

tiltakoztak „nem megfelelő" bemutatásuk ellen. Kenedi Géza, a Pesti Hírlap szerkesztője e leveleket válaszadás végett magának Mikszáthnak adta át. Mikszáth pedig az adott helyzetnek megfelelően reagált e megnyilatkozásokra. Az egyik alkalommal tréfásan azt írta, hogy a vadászati törvény tárgyalásakor minden Farkas nevű képviselő a vadászati adó mellett szavazott. Az egyik érintett ellenzéki képviselő tiltakozott e beállítás ellen. Mikszáth a következő napon megjelentetett karcolatába beillesztette a nyilatkozat szövegét és hosszabb ironikus eszmefuttatást fűzött hozzá.[3] Máskor az egyik másfél óráig beszélő képviselőről megjegyezte, hogy „unalmas ne legyen, közbe németül is olvasott fel, hanem azért mégis unalmas volt". A szerkesztőhöz címzett sértődött levél nem késett. Mikszáth a másnapi parlamenti karcolatában a következő sorok kíséretében közölte a képviselő komor, kioktató hangú levelét: „Dobránszky Péter úr megharagudott a tegnapi karcolatban azért a szóért, hogy ő *unalmas*... Visszavonom, mert ő ellenkezőleg nagyon is mulatságos az alábbi nyilatkozatával".[4]

A sort tovább lehet bővíteni. Az egyik 1885. januári parlamenti ülésen az egyik képviselő az egyetemek költségvetésénél szóvá tette, hogy vannak professzorok, akik aránytalanul magas jövedelmet húznak a vizsgadíjakból. Neveket és összegeket említett meg. Mikszáth az ülésről beszámoló karcolatában az egyik érintettről, Sághy Gyula jogász professzorról, aki különben a mérsékelt ellenzék tagja volt a következőket írta: „... amikor [a felszólaló] felolvasta, hogy Sághy Gyula 7 ezer forintot kap csupán szigorlati díjak fejében, hangos derültség támadt. Mindenki Sághy Gyulára nézett. Arcát két tenyerébe temette, azt nem lehetett meglátni, hanem a feje búbja olyan vörös lett, mint a szegedi paprika."[5] Sághy néhány nap múlva helyreigazítás közlését kérve hosszadalmas levelet intézett a szerkesztőhöz. Mikszáth az aznapi beszámolón kívül egy „Fiók karcolat"-ba illesztette a magyarázkodó sorokat és arról elmélkedett, hogy mit jelent az, ha valakinek nincs humorérzéke. Gondolatmenetét a következő mondattal rekesztette be: „Bocsánatot kérek. De ha a képviselő úr nem szégyenli is a »derültség«-et, én nagyon szégyenlem a »nem derültség«-et."[6] A következő 1886-os évben is tiltakozást váltott ki egyik karcolata, amelyben a függetlenségi párti Thassy Géza rosszul, kapkodva elmondott beszédét Mikszáth úgy állította be, hogy szerinte a képviselő nem tudta, elfogadja-e vagy elutasítsa-e az interpellációjára adott miniszteri választ. A Pesti Hírlap kötelességszerűen helyt adott a függetlenségi párti képviselő kurzív kiemelésekkel teletűzdelt nyilatkozatának, amelyhez Mikszáth zárójelben csupán három mondatos reflexiót fűzött: „(Mindebből csak az a tanulság, hogy a t. képviselő úr nagyon komolyan veszi az én karcolatomat. Ami nem elég méltányosság tőle. Mert én nem vettem nagyon komolyan az ő beszédét. Scarron)"[7]

A képviselők nemcsak levelekkel tiltakoztak előnytelen beállításuk ellen, hanem parlamenti beszédben is szóvá tették kifogásaikat. Egy antiszemita párti pap-képviselő 1886. március 16-i felszólalásában a képviselői tekintélyről szólva a következőket mondta: „Hiszen hogyha megengedi a t. Ház azt, hogy egyik lap ezt a házat Sándor utcai színháznak vagy cirkusznak nevezze, vagy pedig, mikor egyik lap csak azzal tartja fenn előfizetőit, hogy e t. Háznak egyik vagy másik alakjáról komiko-szatirikus tudósításokat közöl, akkor ne csodálkozzunk t. képviselőtársaim, hogy nem veszi körül a képviselői állást azon nimbusz, és hogy nem örvend azon tekintélynek, mint amelynek örvendett a 60-as években..." Mikszáth az aznapi karcolatában azonnal reagált erre az okfejtésre: „Hüm! Ez alighanem vonatkozik az én karcolataimra? Hát igazán a »Pesti Hírlap« rombolná le a képviselők nimbuszát? (Ne tessék ironizálni tisztelt képviselő úr.) Én azt hiszem, mindenkit annyi nimbusz övez, amennyit megbír. (Többet a választókerület se rakhat az emberre.)..."[8]

A felsorolt és kiragadott példákban *A t. Házból* c. karcolat beállítása, helyzetmagyarázása ellen tiltakozó képviselők megnyilatkozásaiból merített esetek olvashatók. A továbbiakban egy olyan önállóan is megjelent verses műről lesz majd szó, amely talán könyvészeti ritkaságából eredően eddig elkerülte a kutatás figyelmét. Ez az önállóan megjelent mű Mikszáth Kálmán 1887-es képviselővé választásának történetéhez[9] kapcsolódó „A nem igen tisztelt Házból" című verses pamflet, mely Mikszáth képviselővé választásának egy évvel később keletkezett szatirikus visszhangja. Az igen éles,

[3] MKÖM 65. köt. 171–172.
[4] MKÖM 65. köt. 203., 206–207.
[5] MKÖM 70. köt. 112.
[6] MKÖM 70. köt. 120–121.
[7] MKÖM 72. köt. 139–140., illetőleg 345.
[8] MKÖM 72. köt. 370., illetőleg 176–177.
[9] L. erről REJTŐ István: Hogyan lett Mikszáth Ilyefalva képviselője ItK 1978. 157–172.

csipkelődő hangon megírt verses paszkvillus szerzője „Nemíró" álnév mögé rejtőzött. Az álnév ellenére a kortársak és maga Mikszáth előtt is nyílt titok volt, hogy a „Nemíró" szignó Meszlényi Lajos függetlenségi párti országgyűlési képviselőt takarja. Szinnyei bibliográfiájában megemlíti Meszlényi „Nem igen tisztelt Házból" c. munkáját, de már Meszlényi halálakor a nekrológírók nem tartották lényegesnek számba venni az alkalmi visszavágásnak szánt verses paszkvillusát,[10] és a néhány évvel később megjelent „Magyar könyvészet" már nem tudta feloldani a „Nemíró" álnevet.[11] A lassan feledésbe merült ritka és érdekes dokumentum a Mikszáth Kálmán Összes Művei készülő 76. kötetének textológiai munkálatai során került elő.

A pamflet a mikszáthi parlamenti karcolatok stílusában íródott, amit a szerző az alcímmel is igyekezett kifejezésre juttatni: „Szabadon Mikszáth Kálmán után". A füzetecske mottója: „Amilyen az »Adjon Isten«! Olyan a »Fogadj Isten«!". 1888 májusában a Székesfehérvár és vidéke könyvnyomdában állították elő, vörös színű borítólappal jelent meg, 47 számozott lapot tartalmaz. Az alábbiakban a verses pamfletnek azokat a részeit közöljük, amelyek szoros összefüggésben vannak Mikszáth Kálmán személyével, képviselővé való választásával és a politikai porondként számító szabadelvű párt klubban való megjelenésével. Az egykorú versezetet – a könnyebb áttekinthetőség érdekében – sorszámozással láttuk el, helyesírását pedig a mai állapothoz közelítettük. Következzék maga a szöveg

Életleírás!

Egy kis palóc fiú
Nem is olyan régen,
Született, mint szokás,
Szép Nógrád megyében.
Iskolába is járt,
Sokan ezt állítják,
De hogy mit tanult ott,
Azt még ma sem tudják!
De hogy volt fejében,
Már mint kis diáknak
Kitetszett; mert megnőtt
Feje, mint a máknak
Szépen kifejlődött
Vállán, kezén, lábán
És midőn készen volt:
Ez volt Mikszáth Kálmán.
Örült a papája,
Örült a mamája,
Nagy ember lesz ebből
Mondá a dajkája.
Megbámulták otthon
Esküdt, jegyző bíró,
A nótárius szólott:
Ebből lesz nagy író.
Mert a tejet s írót
Icce számra issza
S ennek még nagy hasznát
Veszi egykor Tisza!
Aki őt most látja,
Emlékébe vésse,
Jó író lesz ebből,
De nem lesz ízlése,
Mert ízlését veszti
Rendesen ott a fej,
Hol a családi koszt
Csupáncsak aludttej
E nótáriusnak
Igaza lett abban,
A rossz ízlés látszik
A „Pesti Hírlap"-ban.
Iskolába őtet
Selmecre feladták
S míg érettségit tett
Gombóccal tartották
Fejébe felmentek
A túrós gombócok,
Ezekből születtek
Meg a „Jó Palócok".
Úgy elkapkodták ezt,
Mint szokták a kócot,
Mert senki sem látott
Eddig jó palócot.
Hogy ilyenek is vannak,
Azt őtőle tudják,
Habár csak egy könyvben
Drágán mutogatják!
Második munkája
Az családi érdek,

[10] SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. 8. köt. Bp. 1902. 1186. – Vasárnapi Újság, 1901. 35. sz.
[11] PETRIK Géza: Magyar könyvészet 1886–1902. 2. köt. Bp. 1913. 609.

Cicero pro domo
60 Arról szól az ének.
Mert a varjak szemét
nem vájják a varjak
Családi chrónika
A „Tóth-Atyafiak".
65 Trencsén, Árva, Turóc
Örültek e munkán.
Zides kis zatyafi,
Így írt neki Hurbán,
Zatyafiak vagyunk
70 Hadzsa, Hurbán, Janszky,
Servus Kálmán klapec,
Így beszél Dobzsánszky!
Második munkáját
Kezdték nagyon venni
75 S mindenütt lehet most
Erről sajtot enni.
Dicsősége terjedt
Nálunk napról napra,
Kezdett viccelődni
80 Miniszterre, papra.
Írt a vármegyéről
S ezt oly jól csinálta,
Hogy Láng Lajos mindjárt
Egy renddel megkínálta.
85 A demokrata rend
Legnagyobbikával.
Porcelán edény ez
Töltve paprikával.
Sok volt a dicsőség
90 S ettől kapott lázat
S most kezdte el írni
Ő a „Tisztelt Ház"-at.
A tisztelt szó nála
Nem egyéb csupán máz,
95 Mert elkövet mindent,
Hogy az ne legyen a Ház.
A „Pesti Hírlap"-ban
Lehet most olvasni,
Hogyan kell a tisztelt
100 Szót jól elkoptatni.
Hogy odakünn lássák
A jámbor választók,
Hogy akiket küldtek
Sem okosak, sem jók.
105 S akit választottak,
Az a Ház bolondja
A toll kereskedő
Mikszáth Kálmán mondja.
De nála e kis ok
110 Nem zavarhat vizet.
Nevet a publicum
S a „Pesti Hírlap" fizet.
És a tisztelt Házat
Kezdik nem tisztelni,
115 Mióta Kálmánunk
Szok róla viccelni.
Írjatok róla is,
Erre sokan mondják,
Választói otthon
120 Majd elolvashatják.
Absurdum. Ezzel sem
Lehet ő rá hatni,
Választói közül
Egy sem tud olvasni.
125 Azelőtt még gyakran
Nem nézte a pártot
Legalább egyformán
Mindkettőnek ártott.
Csanádyt, Kőrösyt
130 Csak egyformán szidta,
De mind a kettőnek
Borát is megitta.
Leírta, hogy Balázs
80 medvét látott,
135 Petrich Ferkónk hogy fog
Pontyot, csukát, rákot,
Komlósy egy zsidó
Lányt akar elvenni,
Rossival luthránus
140 Szeretne csak lenni.
Thaly Kálmán áttér
És pápistává lesz
Jókai több rendet
Ezentúl el nem vesz.
145 Egy pártba illenek
Mint kova és tapló,
Gentry ölő Beksits
És Andrássy Manó.
Írta, hogy Hegedűs
150 Oly szép nótát játszik,
Mely a magyar népen
Már nagyon meglátszik.
Mert oly szépen húzza
Ő a nép nótáját,
155 Hogy kimuzsikálja
Minden banknótáját.
S ha az állam Cassa
Azt mondja, hogy pangrott,
Örömest tesz bele
160 3 Präsenz markot.
Így írt ő azelőtt
És egyformán bántott
Kormányt, ellenzéket,
48-as pártot.
165 De ím egyszerre csak
Az jutott eszébe,

Hogy juthatna egy mandátum
Könnyen a kezébe.
Egyet gondolt, felöltözött
170 Legszebbik rokkjába
És benyitott nagy szerényen
Irányi Clubbjába.
Itten éppen egy asztalnál
Hermann pókot nyúzott,
175 Másiknál Thaly mutatott
Kitömött kurucot.
Harmadiknál Eötvös Károly
Bizonyítá szépen,
Hogy sem Eszlár, sem az Eszter
180 Nincs tulajdonképpen
Mind a kettő csak fictio,
Mert ha megvolnának,
A Terézvárosi Khónok
Másképp szavaznának.
185 Negyediknél jó Csanádynk
Koronákat osztott,
Lükő bátyánk pedig szidta
A Szikszay kosztot.
Hoitsy előtt egy papíros
190 A sok számtól tarka,
Azt számítja, hogy merre áll
Az Üstökös farka.
Mocsáry oláh és rácos
Szövetségről beszél.
195 Ne higyj neki, szól Madarász,
Minket be nem kefél.
Tovább folyna még a vita,
De csend lesz hirtelen,
Amint a kis palóc fiú
200 A Clubban megjelen.
Sok jó estét nagy uraim!
Mikszáth Kálmán vagyok,
Nyáron nagyon melegem van,
Télen majd megfagyok.
205 Alizarin tintát iszom
Én nyáron hűtőnek,
Télen pedig műveimet
Használom fűtőnek.
Író vagyok, híres vagyok,
210 Az urakat kérem,
Egy jó és olcsó mandátum
Kerül-e még nékem?
Elveimre azt mondhatom,
48-as vagyok
215 És ha kerületet kapok,
Úgy az is maradok.
Németh Berci így szól erre:
Jól ír s derék ember,
De kerületet nem adunk,
220 Elég már a scribler.
Ne tessék ezt itt mitőlünk
Most rossz néven venni.
Különben ma szép idő van,
Hát hogy tetszik lenni.
225 Urak, köszönöm, jól vagyok,
Hogy szép idő van, látom.
De lehet ennél még szebb is,
Magamat ajánlom.
Haraggal ment és valljuk meg,
230 Hogy ez nekünk ártott,
A clubbal együtt hagyta el
Jó Kálmánunk a pártot.
Hat esztendő szaladt el a
Semmiség ölébe,
235 Ekkor méne Mikszáth Kálmán
A nagy Tisza elébe.
Hozta Isten édes druszám,
Ugy-e mandátum kell?
Podmaniczky ugyan kérlek
240 Nyisd csak a cassát fel.
Nem kívánhatom, hogy legyen
A dologban kára,
Beksits, Visi mars le vele
Most Illyefalvára!
245 Mondjátok, hogy nagyon jól ír,
Beszélni nem beszél,
Extra vurstot ígérjetek,
Ezt szereti Erdély.
Beszéljetek új hidakról
250 És új vasutakról,
Mindenféle szabadelvű
Bába tanfolyamról.
És ha mindezt fejcsóválva
Nem akarnák hinni,
255 Mondjátok, hogy elég a szó,
Jó lesz egyet inni.
Aki pedig azt felelné
Nem megy a kocsmába,
Nyomjatok egy liberalis
260 Ötöst a markába.
Én okvetlen megteendem,
Amit tenni bírok,
Főispán és alispánnak
Még ma magam írok.
265 Megmondjátok mindeniknek,
Ne feleljen rája,
Nehogy Erdélynek is legyen
Tallián Bélája.
Kőrösy is jó volna még,
270 Ha veletek menne,
Mert egy éljen kiáltótok
Már biztosan lenne.
A szabadelvűségnek ő
Kitűnő szolgája,

275 Azt sem tudja, miről van szó,
Éljent ordít rája.
Hátam megett szokott ülni
A párt trombitája,
Az igaz liberalizmus
280 Bömbölő bikája.
Aldzsit is elvihetnétek
Most le magatokkal,
Mert kérlek az nem kicsiség
Az államvasutakkal.
285 Innét le Illyefalváig
20 órán át menni
S három unalmas embernek
Egy coupeban lenni.
A „Nemzet"-nek 4–5 számát
290 Jó lesz zsebre dugni,
Mert ezeket olvasgatva,
El lehet aludni,
S ezekből lehet majd venni
Sok szép szóvirágot,
295 Hogyan kelljen elcsavarni
A tiszta igazságot
Mikszáth tanulja az úton,
Hogyan ír a „Nemzet"
És jövőre úgy irkáljon
300 A mi pártunk mellett
Amint ezt most Visi szokta
Tenni haragjában,
Midőn országgyűlést ír le
Nagyszerű lapjában.
305 Azon kezdi, érdekes volt
A tegnapi ülés,
Az ellenzék osztályrésze
Volt csak a felsülés.
Láng Lajos s pártunk dísze Svarz
310 Oly beszédet mondtak,
Hogy mindnyájunknak szeméből
Örömkönnyek folytak.
Miklós Gyula s Asbóth János
Szívet lelket rázott,
315 Ellenzék s 48-as párt
Ijedtében fázott.
Tisza Kálmán Irányira
Oly dictiót ontott,
Hogy ez is rögtön feladta
320 A Bihari pontot
Igaz eztán Aponyi is
Gyengén argumentált,
Ugron Gábor, Beöthy Ákos
Csak szerencsét próbált.
325 Holló Lajos is egy lanyha
Szűz beszédet tartott,
Gyenge volt mind a 4 beszéd
És éppen nem hatott.
Ülés végén Tisza mondott
330 280 – hogy-ot
És hősiesen bevallá,
Hogy a pénz elfogyott
Őszintén fordult a Házhoz,
Hogy semmit se féljen,
335 Mert míg lehet, helyén marad
A párt tapsolt. Éljen!
Reméllem, hogy ha követ lesz
Édes druszám Mikszáth,
Maga is csak ilyenformán
340 Forgatja a tollát
Visi, látja, így szokta ezt
És helyesen teszi.
Az igaz szabadelvűség
Ennek hasznát veszi.
345 Menjetek hát jó fiaim,
Szól a generális,
Mert Falk Miksa s Chorin Franci,
Várnak reám máris.
Okvetlen meg kell még tudnom,
350 Hogy ma mit akarnak,
Bécsnek, Berlinnek, Londonnak
Ők mit parancsolnak.
Mert e két jeles emberünk
Vasmarkú kezébe
355 Van egész szép Európánknak
Jövője letéve.
Hisz tudjátok azt a Falkról,
Így szól tovább Tisza,
Amit egyszer ő megírt már
360 Nem veszi azt vissza.
Janszky esetjénél vele
Még magam sem bírtam,
Pilátussal felelte azt,
Írtam amit írtam.
365 Másnap ugyan visszafordult
Tolla és a nyelve,
De hát ez természetes is,
Mert szabad az elve.
E dolognál csak Aradnak
370 Volt egy kicsi kára:
Két koszorút kellett fonni
Falknak homlokára
Ne beszéljünk, elég a szó
Gyorsan menjetek hát,
375 Reméllem, mint képviselőt
Látom újra Mikszáth.
Menjetek még fel Barosshoz,
Ámbár nem szereti,
Ezen útra ingyen jegyet
380 Muszáj adni neki.
Servus Beksits, Servus Visi,
Útnak induljatok

S ha az elv már kevés volna,
Fritzinek írjatok.
385 3 óra múlva együtt
Voltak a vasúton
A „Nemzet" nemtője: Visi,
Mikszáth s Timoleon.
Szokás szerint Zichv Jenő
390 Is éppen utazott.
Suszter, szabó s timároktól
Könnyek közt búcsúzott.
Nagyobb dolog, amit ő most
Véghezvinni akar
395 S ezelőtt háttérbe kell, hogy
Szoruljon az ipar.
Aki rá néz s arcát látja,
Ki fogja találni,
Bulgáriába szalad ő
400 Herceget csinálni.
De ne adja azt az Isten,
Hogy most hamarjába
Valami szép asszonyféle
Jőjjön az útjába.
405 Mert ha ő két sas szemével
Valahol tournurt lát,
Elfelejti Milán királyt
S egész Bulgáriát.
Megindultak. Alig mentek
410 Két kilométerre,
Három nemesi Kúriát
Láttak meg egyszerre.
Nem feledtek el ezekre
Címert sem pingálni.
415 Rosszul lettem, szólott Beksits,
Ezt nem lehet kiállni.
A címert, azt tudhatjátok,
Azért nem szeretem,
Mert annyi embernek van itt,
420 Miért nincs éppen nekem.
Lehet még neked is Guszti,
Szól Visi reája,
Megfiadzik Tisza Lajos
Fehér elefántja.
425 És ezekből új címerre
Egyet neked adnak,
Egyet a Lang Lajoskának,
Egyet a Busbachnak.
S ha Pucher új házat épít,
430 Ennek hasznát veszi,
Szabadelvű Buschbach címert
Ezekre felteszi.
Majd az idegen utazó
Nem tudja hirtelen,
435 Budapesten sétálgat-e,
Vagy pedig Szegeden.
Mert ott is a kapuk felett
Egyebet nem látott,
Csak monogramokkal élő
440 Fehér elefántot.
Ily beszéd közt érkezének
A szolnoki hídhoz,
Mikszáth ekkor odalépett
A nyitott ablakhoz.
445 Itt a Tisza, nézzétek csak.
Erre felugráltak,
Beksits, Visi erős hanggal
Éljent kiabáltak.
A conducteur odaszaladt,
450 Baj van talán kérem?
Nincs semmi sem; csak szokásból
Jön nálunk az „Éljen".
Úgy megszoktuk, természetünk
Midőn Tiszát látunk,
455 Hogy akaratlanul is már
Éljent kiabálunk.
Az ebédnek idejére
Érkeztek Miskolcra.
Itt Beksits mondott toastot
460 Vadnay Károlyra.
Ő Miskolcot képviseli
A Nemzeti Színházban,
Két rabinust akart látni
A főrendi házban.
465 A leköszönt Intendánsok
Csak tőle féljenek,
Miskolc lelkes választói
Sokáig éljenek.
Szép beszéd volt, de elkésünk,
470 Szólott Mikszáth siess!
Visi te nálad van a pénz,
Hát szaporán fizess
13 levesünk volt
És hús 8 portió,
475 Kormány pénzén ennyit enni,
Ez már corruptió.
Felültek s tovább robogtak.
Majd így beszélt Mikszáth:
Ha meg bírtok választatni,
480 Beksits kap egy puskát,
Mert azt hallottam terólad,
Hogy náladnál jobban
Senki célba lőni nem tud
Egész Magyarhonban.
485 Taval is lenn Fiumében,
Midőn oda jártál
És egy Express Rifle puskát
Nagyon kipróbáltál,
Soh'se láttak az olaszok
490 Oly jó lövő embert,

Két lépésről hibáztad el
Az Ádriai tengert.
Aki ilyen bámulatos
Lövést tudott tenni,
495 Annak én, ha követ leszek,
Puskát fogok venni.
Aludni is jó volna már,
Csak valamit tudnánk,
Amitől itt mind a hárman
500 Hamar elaludnánk.
Visi szólott: tudom én egy
Okos módját annak,
Felolvasom egy beszédjét
Jelinek Arthurnak.
505 És azután 2 perc múlva,
Merek rá fogadni,
Mind a hárman, mint a bundák
Úgy fogunk aludni.
És úgy tőnek. Nagyváradnál
510 Keltették magukat.
Itt mondták el hálás
Szívből jövő imájukat.
Magyarok nagy Istene,
Ki e várost alkotá,
515 Melynek népe jó Tiszánkat
Annyiszor választá,
Engedd, hogy elvünk városát
Boldogság környezze
S a szabadelvű kormány már
520 Egyszer kikövezze.
Kolozsvárnál őket Sigmond
És Hegedüs várták
És szabadelvű csókok közt
Keblükre zárták.
525 Hegedüstől ugyan csókot
Nem akartak venni,
De ilyenkor pártérdekből
Sokat meg kell tenni.
Mind az öten itt felültek
530 Egy rozzant bricskára
S napnyugtával odaértek
Szép Illyefalvára.
Szotyori Nagy Károly elnök
Itt már őket várta
535 És a pártállások képét
Őszintén feltárta.
Tetszik tudni az uraknak,
Az lesz itt a követ,
Akármilyen párti legyen,
540 Aki többet fizet.
Mindegy nekünk akár Mikszáth,
Akár Bethlen Gergely,
Fődolog, hogy választásig
A pénz ne fogyjon el.
545 Ígéretre, szép beszédre
Itt nem sokat adnak,
De ha tízes bankót látnak,
Örömest szavaznak.
Győztünk, szólott erre Mikszáth,
550 Hála az Istennek,
A „szabad elvenni" elvek
Erre is terjednek!
Reméllem a kerületben,
Szól Beksits, nincs gentry,
555 Mert különben még ma este
Vissza fogok menni.
Holnap reggel 8 órára
Tessék megrendelni,
Hogy minden választó kapjon
560 Reggelire enni.
Ne kíméljék túlságosan
A pálinkát s a bort
És azután rendelje be
A választó tábort.
565 Gondoskodjék, hogy egy kissé
Berúgva jőjjenek,
Nehogy józanon látván meg,
Tőlünk megijedjenek.
Meg lesz minden, szól az elnök,
570 Most még csak azt mondom.
500 frt előleg kell,
A többi az én gondom.
Másnapra már összeszaladt
Valamennyi székel,
575 Akik előtt nagy programját
Mikszáth így mondá el:
Midőn e szent helyen állok
Önök között urak,
Látom, hogy jól szaporodnak,
580 Mint a házi nyulak.
De így is kell lenni annak
Hazánk érdekében,
Szaporodjék a kormánypárt
Minden vármegyében.
585 Szabadelvű asszonyoknak
Legyen sok magzatja,
Ha megválasztnak, én leszek
Ezek keresztapja.
Ez programom első pontja,
590 Megértették kérem?
A pártelnök taktust adott
S felharsant az Éljen!
Azt kérdhetnék, miért épp engem
Küldött le a kormány.
595 Mert uraim ez önökre
Egy roppant nagy vívmány.
Híres kerület lesz mindig
Dicső Illyefalva,

Mert ez csak nagy Jókai Mórt,
600 Vagy Mikszáthot akarja.
Ez amit másodszor mondok,
Megértették kérem?
A pártelnök taktust adott
S felharsant az Éljen.
605 Jókai is eljött volna,
De végez nagy munkát,
Kassán kell neki pácolni
Szabadelvű sunkát.
Mi ketten míveljük csupán
610 Jól az irodalmat,
Mi tesszük csupán híressé
A magyar birodalmat.
Az én nevem hangzatos már
Tolna- s Baranyában
615 Szeretnek is Jókaival
A tágabb hazában.
Nem dicséretképpen mondom,
Értnek önök kérem?
A pártelnök taktust adott
620 S felharsant az Éljen.
Ha én leszek a követjük,
Az önök javára
Kiviszem, hogy 2 frt lesz
A borszéki víz ára.
625 És gazdag lesz a székely nép
Hazánknak ez éke,
Bora is lesz, vize is lesz
És rendezett széke.
És mindezért nem kérek én
630 Honorariumot,
Sőt mindegyiknek írok egy
Kalendáriumot.
Mert én ilyen ember vagyok,
Tudják meg azt kérem.
635 A pártelnök taktust adott
S felhangzott az Éljen.
Ne higyjenek a balpártnak,
Ha ide jönnének
És önöknek mindenféle
640 Sok jót ígérnének.
Kevesebb tán, de nyomósabb
Mindig a mi szavunk,
Mert azok szebben beszélnek,
De mi mindjárt adunk.
645 Ezen elvből kiindulva,
Kormánypárti vagyok
És ha követ fogok lenni,
Tiszával szavazok.
Országházban a jobbpártnál
650 Fogom venni helyem,
Sokszor fel fogok szólalni,
Azt mondom, hogy: Igen.
Én leszek a kormánypártnak
Legnagyobb írója,
655 Az ellenzéket gúnyoló,
Csúfoló rigója.
Tárcát írok majd mindennap
A „Pesti Hírlap"-ban
És atyánknak, jó Tiszának
660 Öröme lesz abban.
De most egy kortes állott ki
S beszélt ilyenképpen:
Megértettük mi az urat,
Köszönjük is szépen.
665 Tudjuk azt is, hogy minékünk
Sok jót tenni akar,
De azt szeretnénk még tudni,
Mennyi lesz a fuvar?
Azt is kérjük néhány szóval
670 Nekünk kifejezni,
Hogy a voksért napidíjat
Mennyit fog fizetni?
Ha fejenkint 10 forint lesz,
Akkor holnapután
675 Elkiáltjuk mindannyian
Éljen Mikszáth Kálmán.
Megadjuk, szól Visi, mert ez
Alkotmányos költség,
Habár kissé drága is itt
680 A szabadelvűség.
A másik párt a szép szónak
Hamar hírét vette
S behúzván a zászlókat mind,
A padlásra tette.
685 Ja a székely okos ember,
Úgy él amint lehet.
Mikszáth így lett Illyefalván
Egyhangúlag követ.
Visszajöttek és siettek
690 Rögtön nagy Tiszához,
Az „Igen" actia gyárnak
Igazgatójához.
Servus, hozott Isten fiúk,
Nagy bajunk van nékünk,
695 Képzeljetek ilyen pechet,
Elfogyott a pénzünk
Éppen mostan fáradozunk
Itt néhányan abban,
Hogy pénzt kapjunk választásra
700 Valamelyik bankban.
Másképp pedig nem kaphatunk,
Csak úgy, ha e végre
Le lesz kötve 5 éven át
Pártunknak lakbére.
705 200 forintot évenként
A lakbérből vesszük

És a liberalis contót
Majd ezzel törlesszük.
Ugye jó lesz, helyeslitek,
710 Szólt Tisza hidegen
S szomorún hangzott Mikszáthtól
A legelső „igen".
Üdvözöllek, szólott Tisza,
Most mint képviselőt.
715 Forgassad csak jól a tollat,
A párt minden előtt.
Hogy ismerhesse a világ
Tiszát a pártjáról,
Mikszáth, Visi madarunkat
720 Pedig a tolláról.
Most pedig ne sajnáljatok
Pénzt egy fiakkerre,
Rohanjatok egymásután
Minden miniszterre.
725 Mutassátok be Mikszáthot
Egymásután sorba
És estére darokkozni
728 Jőjjetek a clubba.

A pamflet 729. és 1286. sora között Meszlényi leírja Mikszáth és képviselőtársainak az egyes miniszterekné tett tisztelgő látogatását. A szerző ezekben a részekben korabeli politikai eseményekről folytatott beszélgetéssel és más utalással fest erőteljes, helyenként drasztikus képet a miniszterekről. A konflison tett látogatás sor után a kísérők felszólítják Mikszáthot, küldje el a bérkocsit. E pontnál folytatódjék újból Meszlényi rigmusa:

1286 Jó lesz tehát Mikszáth most a
Kocsit kifizetni!
Nevetséges, én fizessem
Egymagam a kocsit.
1290 Egyformán hordozta ez
Mikszáthot, Beksitst, Visit.
Az kellene éppen még csak,
Hogy itt kísérgessünk,
Aztán csupán szívességből
1295 Kocsit is fizessünk.
Szólt Mikszáth, elő csak a pénzt
A bugyellárisból
Magam nem fizetek, inkább
Kilépek a pártból.
1300 Már majdnem egy budget vita
Vala itt fejlőben,
Midőn Vizsolyit látták meg
Épp arra menőben.
Mi bajotok? Guszti bácsi
1305 Gyere segíteni.
Mikszáth sehogy sem akarja
A kocsit fizetni.
Ugyan fiúk korán van még
Most a pártvillongás,
1310 Könnyen lehet segíteni,
Az lesz a megoldás:
A kocsisnak 8 forintját
Mikszáth odaadod,
Este majd a párt cassából
1315 Ismét visszakapod.
Itt van kocsis a nyolc forint,
Még 6 krajcárt adok,
Hogy borravalót is kapjon,
Mert mindig úr vagyok.
1320 A kocsis nézte a krajcárt,
Nem tudta, hogy mi az,
De megérté s megfogadta,
Hogy csak balra szavaz.
Kibékülvén, együtt mentek
1325 A clubba fel most ők.
Itt már össze voltak gyűlve
Mind a képviselők.
Mikszáth Visit kereste meg, hogy
Mutassa meg néki,
1330 Kik a párt előkelői
S igenlő vezéri.
Visi örömmel tevé ezt,
Mivel szóval bírta,
Az ismertebb alakokat
1335 Neki le is írta.
Nézd, az ott Rácz Athanázunk
Pörge bajuszkája,
Somogyi választók nagyon
Haragusznak rája
1340 Temes vármegyének egykor
Volt ő alispánja,
Kétheti ebéd s vacsorát
Mutat a kabátja.
Ez ha a Dunában fürdik,
1345 Vagy pedig mosakszik,
Könnyen kipusztulhat a hal
Budapesttől – Paksig.
Mellette ott gömbölyödik
Mint a töltött hurka
1350 Szép pepita nadrágjában
Barátunk Szerb Gyurka
Szeretjük őt mindnyájan,
Mint derék s fess embert,

Ha bálba megy Vildtnétől vesz
1355 Kölcsön mindig midert.
Monoklival, hisz ismered,
Az ott Csernátony.
Fiume dolgán szeretne
Nagyot lódítani
1360 Beszélni most már nem beszél,
De tud írni jókat.
Velem szokott ropogtatni
Lyukas mogyorókat.
Aki ott áll a sarokban
1365 Az Ivánka Imre,
48-ban ellenséget
Látott színről színre.
Bihari pontokból ez is
Sokat eleresztett.
1370 Ő szokta nálunk festeni
A veres keresztet.
Földváry Miklós az aki
Reá támaszkodik;
Nagyon gyenge lábakon áll
1375 Azért kapaszkodik.
Föltétlenül bízhatik ez
Apjában s Tiszában.
Azt mondják, hogy héring volt még
Tízéves korában.
1380 Wahrmannt azt te is ismered,
Krausz Lajos rokona.
Ez csak annyit beszél vele:
Megint pénz kell papa.
Mert ismét egy választásnak
1385 Megyek mostan neki.
Azt is tudod, hogy Istóczy
Nem éppen kedveli.
Látod azt az okos fejet
Ott a pipa ködben,
1390 Jó barátot fogsz találni
Gajáry Ödönben.
A kérvényi bizottságnak
Ő előadója,
Sokat szokott povedálni,
1395 De nincs hallgatója.
Molnár Viktor beszél vele,
Ő a párt eleje.
Minden érdeme eddig, hogy
Móritz Pálnak veje.
1400 Almássy Keglevich grófnak
Hősi szószólója.
Ha beszél, pártunknak ez a
Szép sárgarigója.
Nézd Ucsut ott: folytonosan
1405 Rázza a szakállát.
Talán Trencsén vármegyének
Gondja nyomja vállát.
Azon töri mostan fejét,
Hogy a drótos tótok
1410 A mi nagy deficitünkre
Hogyan tesznek fótot.
Átellenben láthatod ott
Gróf Hunyadi Lászlót,
Bulgáriába akarta
1415 Levinni a zászlót.
De mivel látta, hogy ez most
Nem éppen tanácsos,
Kapta magát s lett belőle
Csak titkos tanácsos.
1420 Azt mondja, a kisebbel is
Be kell néha érni,
Reméljük, nem fognak tőle
Tanácsot sem kérni.
Tisza Lajos épp most jön be,
1425 Alig szok köszönni,
Azt hiszi, elég a Kálmán
Testvérjének lenni.
Azt mondják, hogy ez Szegednek
Építője lenne.
1430 Sok házat épített ugyan,
De nem laknak benne.
De azért mégis csinált ő
Szegeden már sok jót,
Azóta fizetnek ottan
1435 kétszer annyi adót.
Ha ellenzék szól a Házban,
Úgy görbül mint a sróf
Azt mutatja, smafou neki
Minden mióta gróf.
1440 A menageriákat ő
Legjobban szereti,
Ha lát fehér elefántot,
Mindjárt lefesteti.
Hát ottan az a nagy ember,
1445 Aki mostan feláll,
Az egy soproni követünk,
Úgy hívják Hannibál
Jó, hogy ez a pártunkban van
És nem: ante portas!
1450 Az új országházban ebből
Lesz majdan a portás.
Nézd csak, egy nagyon szép ember.
Mondd meg nekem ki a'?
Nem ismered Tisza Istvánt?
1455 Kálmánunknak fia.
Ennek lesz a szűz beszéde,
Pártunk dicsősége,
Ménesek s gulyáknak ettől
Lesz nagy bölcsessége.
1460 Elmondja majd, hogy sok a mén
Dunántúl, Tiszántúl.

Úgy van, kiált majd Kőrösy,
Mindegyik megsántul.
Kifejti majd, hogy az legyen
1465 Legfőbb törekvésünk:
Szabadelvű ének, tinók
Bőgjenek minékünk.
Csak telivért kell nevelni,
A félvér az semmi,
1470 Gentry ölő Beksits ettől
Rosszul fog majd lenni.
Nagy hatás lesz, Rácz Athanáz
Kezd el majd tapsolni
És az egész párttal együtt
1475 A földre borulni.
Egy lesz köztünk nem mameluk
Az ott Horváth Gyula
Ennek nem fog imponálni
Sem ménes, sem gula
1480 Amit gondol ki is mondja
S szava hat mint a nyíl.
Tud erről mesét mondani
Fabinyi Teophil.
Hát aki az újságok közt
1485 Mind a két kézzel túr,
Az szintén új képviselő
Bősz Jellinek Arthur.
Okos ember, de a pártnak
Nem nagy ékessége,
1490 Gallíciából származott
Le a nemzetsége.
6 órát is tud beszélni,
Nagy a tehetsége,
De a khünyv és khurmány szónak
1495 Esküdt ellensége.
Akik ottan egy asztalnál
Hárman darokkoznak,
Azok pártunk jelesei
Közé sorakoznak.
1500 Az a vastag dömsi ember
Közöttük Móritz Pál,
Erről jött az a közmondás:
Tudja Pál mit kaszál
Jó kaszál, és van is pénze
1505 Neki mindig elég.
Legalább hogy elég volt,
Azt mutatja Újvidék.
Különben sokat utazott,
Ismeri Albiont,
1510 Ott tanulta azt az angol
Szót is: az Abbion-t.
Tőle jobbra Schwarz Gyula ül
Nagyhajú fejével;
Ennek összekeveredett
1515 Haja velejével.

És ez a kis keveredés neki
Annyit ártott,
Hogy minden 3 hónapban
Változtat egy pártot.
1520 És ilyenkor az új állás
Őt úgy elragadja,
Hogy mi két hét előtt történt
Azt is eltagadja.
Mostan kormánypártivá lett,
1525 De igazán azzá,
Mert három választás tette
Igazán csak schwarzzá!
Pulszky Guszti a harmadik,
Ki velök kártyázik,
1530 Ha 3 krajcárt elveszít,
Ijedtében fázik.
A mérsékelt ellenzéktől
Ez mi hozzánk ugrott.
Apponyi és pártja mondtak
1535 Rögtön „Te Deum"-ot.
Ez ha beszél, olyan mérges
Hogy a szája habzik,
Azt hinné az ember,
Hogy most mindjárt megfiadzik.
1540 Pedig ne adja az Isten,
Hogy ez megtörténjék,
Három Pulszky van a pártban
És ez nagyon elég.
Pulszky papa és a Károly
1545 A pénzét elveri,
Ezt pedig szájjal veri meg
Szép Fenyvessy Feri.
De forduljunk el itt balra
Most egy kicsit máshoz,
1550 Például azon asztalnál
Jó Péchy Tamáshoz.
Amint te is tudod, ő a
Parlament elnöke,
Kinek oly szépen szok szólni
1555 Sárga csengettyűje.
Sokkal kevesebb mint taval
A dolga most neki,
Mert mint te is tudni fogod,
Megbukott Csanády.
1560 A Házban a napi dolgát
Folyton rendben tartja
S ha chinai császár hal meg
Azt is megsiratja.
De mondhatom néked azt is,
1565 Nemcsak itt pártban,
De szeretik és tisztelik
Őt az egész Házban.
Hát itt ez a frakkos, claquos
Aki néz tereád

1570 Ez pártunknak journal képe
Szép Kopácsy Árpád.
Ráfogják, hogy midert, tournurt
Szokott ő viselni,
De én azt magamnak mégse
1575 Tudom elképzelni,
Hogy valaki szavazásnál
Magát befűzhetné,
Hogy utóbb az „igen" szócskát
Még ki sem ejthetné.
1580 Krajcsik Ferit s Tibád Tónit
Erre jönni látom,
Mind a kettő derék gyerek,
Mondhatom barátom.
Szívük s lelkük épp olyan jó
1585 Mint a kenyérfalat,
Este mindig Szikszaynál
Esznek együtt halat,
Utána gombát, caviárt,
Három lágy tojással.
1590 Mondják, hogy azért is bírnak
Oly nagy befolyással.
Degen Gusztáv kaputrokkján
Kalán, kés s villa lóg,
Azt hiszi, hogy már kamarás,
1595 Pedig csak asztalnok.
A pártjubileumoknál
Szokott teríteni.
Tudott magának már három
Házat keríteni.
1600 Jó fiú és kedves gyerek
Latinovich Ernő.
Megérzik rajt két lépéstől
Parfum s bajuszkenő.
Bácskában választották meg
1605 Borsodon, Biketyen,
Fenyvessy a toilettjait
Mustrálja irigyen.
Neuman Armin s Chorin Franzi
Beszélgetnek amott,
1610 Most magyarázzák egymásnak
A zsidó Talmudot.
Szeretnénk ha e két ember
Nem volna a pártba,
Főispánok lehetnének
1615 Nagy Galíciába.
Fejérváry adjutánsa
Münich Aurél nálunk
Ügyes ember, tőle még mi
Igen sokat várunk.
1620 A reservistákat is ő
Szokta berendelni,
Nagyon szeret az udvarnál
Ebédeket enni.
Aki ott cukerlit eszik,
1625 Az Szitányi Bernát,
Az ő nála kitüntetés,
Ha valakinek ád.
Ha Tisza egy beszédet tart,
Bernát körülállja
1630 És pörkölt medvecukorral
Rögtön megkínálja
Nevezetes embereket
Neked megmutattam.
Akikről amit csak tudtam,
1635 Mind el is mondottam.
Most csak egy van amire még
Tisza nagyon kéret,
Mindennap üsd a Hírlapban
Jól az ellenzéket,
1640 Vagdalj meg ott minden embert
Egymás után sorba,
Ha a vicced kevés lenne
Úgy csak légy goromba.
Ez is egy jó kortesfogás,
1645 Ennek hasznát vesszük,
Ha az egész ellenzéket
Viccel tönkretesszük.
S ha elfogyna minden humor,
Ne törődj te ezzel;
1650 Gorombáskodni is tudsz te,
Tehát holnap kezdd el.
És most Isten legyen velünk,
Jó sorsunkat áldván,
Ne felejtsd, hogy fő elvünk az:
1655 Éljen Tisza Kálmán!

Végszó és tanulság

Elteltél te Mikszáth Kálmán
Eme jó tanáccsal,
Minket dobáltál te kővel,
Mi pedig kaláccsal.
1660 Addig, míg csak viccet mondtál,
Mi veled nevettünk,
De goromba kezdtél lenni,
Erre felhörkentünk.

És azt mondtuk, nem ijedünk meg,
1665 Nem is fogunk sírni;
Nekiállunk és teríolad
Fogunk mi is írni.
Gyenge vers és ideákkal
A tollamat vettem,
1670 De ez által is Erdélynek
Egy kis hasznot tettem,
Mert aki e rossz verseket
Akarja olvasni,
Annak a cultur-egyletnek
1675 60 pénzt kell adni.
Próbáltam és kértem őket
Többet adjanak hát!
De azt mondták, 60 pénznél
Nem ér többet Mikszáth.
1680 Nem a személyt értették, de
Gondolom e művet.
Azt hiszem, még találkozunk.
Servus. Isten véled.

A füzetecske írója, Meszlényi Lajos 1881 óta volt tagja a képviselőháznak, a bodajki kerületet képviselte függetlenségi párti programmal. Az igen közepes tehetségű képviselőt humoros közbeszólásai, bohókás tréfái, folyosói adomái, vidám, néha groteszk megjegyzései tették népszerűvé képviselőtársai előtt. Mikszáth karcolatainak is egyik kedvelt alakja volt. Megörökítette folyosói adomáit és a róla szóló anekdotikus történeteket,[12] gúnyolta az alacsony, zömök testalkatú, közismerten csúnya férfi hírében álló Meszlényi öltözködését,[13] feljegyezte közbeszólásait, antiszemita megjegyzéseit, beszédeit.[14] Két alkalommal tőle származó rigmust is közölt. Az egyiket az ülésszak bezárása alkalmából rögtönözte Meszlényi:

„Az idő a korzót gyönyörűn megnyesi
Hazamegy Lits Gyula, éppúgy mint Fenyvessy"[15]

A másik Meszlényitől idézett klapanciát a Képviselőházi Napló tanúsága szerint még a felszólalásába is beleszőtte a képviselő. Ez a következőképp hangzott:

„Tiszán innen Tiszán túl
Helyreállt az egyensúly."[16]

Mikszáth két különböző időből származó parlamenti karcolatában is megörökítette a követválasztáskor Bodajkon énekelt Meszlényiről költött csúfolódó választási rigmust:

„Ki nem látott kaffer-zulut
Nézze meg Meszlényi Lulut."[17]

Egyik írásában képviselő hőséről így vall: „Meszlényi Lulu egy idő óta megcsömörlött a Ház levegőjétől, eleven, tömött alakját hiába nézem a folyosókon. Mindig vidám volt, s sohase csinált komoly dolgot: kedvenc alakom volt . . . úgyszólván a jobb kezem a karcolatok írásánál".[18] A tréfás kedvű képviselő 1886 márciusában maga is írásra adta a fejét. „Hogy jön össze a Ház? " címmel egy verset fabrikált, melynek 55 sorból álló részletét Mikszáth *Az én legújabb riválisom* c. írásában megörökítette. Az MKÖM 72. kötete megfelelő adatok hiányában nyitva hagyta annak a kérdésnek eldöntését, hogy a rigmus Meszlényitől származik-e vagy Mikszáth karcolatírói leleménye. Az időközben előkerült „A nem igen tisztelt Házból" c. gúnyirat alapján joggal feltételezhetjük a „Hogy jön össze a Ház? " c. vers

[12] MKÖM 64. köt. 223. l. és MKÖM 72. köt. 98.
[13] MKÖM 64. köt. 214. l., 65. köt. 9. l. és 66. köt. 65.
[14] MKÖM 65. köt. 92. l., 66. köt. 83. l., 68. köt. 185. és 187.
[15] MKÖM 66. köt. 125.
[16] MKÖM 72. köt. 99.
[17] MKÖM 67. köt. 224. és 72. köt. 98.
[18] MKÖM 67. köt. 224.

A

NEM IGEN TISZTELT HÁZBÓL.

SZABADON

MIKSZÁTH KÁLMÁN

UTÁN.

Motto:

A milyen az „Adjon Isten"!
Olyan a „Fogadj Isten"!

IRTA

NEMIRÓ.

GRÜNBAUM és STE[illegible]
[illegible] papírkereskedése

Ára az Erdélyi Cultur-Egylet javára 60 kr.

SZÉKESFEHÉRVÁROTT,
NYOM. A „SZÉKESFEHÉRVÁR és VIDÉKE KÖNYVNYOMDÁJÁ"-BAN.
1888.

esetében is Meszlényi szerzőségét. Az alábbiakban közöljük az említett Mikszáth-karcolatnak a közlést előkészítő részét és magát a versezetet:

„Már éppen haza akartam indulni, mikor elém áll az én tisztelt barátom, a bodajki képviselő, Meszlényi Lajos.

– Szeretnék egy bolondságot csinálni – mondja.

Majdnem megöleltem örömömben.

– Hiszen éppen arra volna szükségem.

– Egy botrányos ötletem van.

S elmondta hogy az ötlet nem egyéb, mint hogy ő szeretné egyszer megírni helyettem a karcolatot.

– Szívesen! Mikor?

– Már készen is van, itt hordom a zsebemben.

Elolvastam jóízű versezetét s megígértem, hogy igenis közlöm, mert hadd lássa a közönség, hogy a képviselők sem töltik egészen haszontalanul az idejüket.

*

Hogy jön össze a Ház?
(A t. Ház írójához)
Írta Meszlényi Lajos

Ki a »Tisztelt Ház«-at írod e lapok hasábján
S kinek a sok jó gondolat röpül ki a tollán
Ki mint író s mint hű barát
Oly jól áll a lábán
S kinek a sok dicsőség már
Nem fér el a vállán,
Megirigyeltem azt tőled
Híres Mikszáth Kálmán
S bár kapjon Nendtvich, Komlóssy
Harminc fokos lázat,
Mit Te szoktál, én írom le
Ma a »Tisztelt Ház«-at.
A portás áll hosszú, néma lesben,
A tíz órát elütötte már,
Pödrött bajsszal, nagy bottal kezében
Ah messze van még az, mire vár.
»Úr, az úr – így szól – már féltizenegy,
De most talán csak mégis jön már egy.«
És ím az utca jobb felőli sarkán
Egyszerre lép ki két magyar alak
Tisztes arccal fejök büszkén hordván,
Jól áll nekik a félretolt kalap,
A Házban elsők régi évek sorján,
Ülésről még sohsem maradtak el,
Látta őket valamennyi kormány,
Hiszen pöröltek valamennyivel.
Házszabályok élő nyitott könyve
Kinél szív, elme és száj sziporkáz;
Negyven évnek törhetetlen elve,
Ez a Józsi bátyánk, a jó Madarász.
Mellette jön az elnököknek réme,
Öltözéke is már szemet szúr,
Ősi típus köztünk járó képe,

Nem szereti Tisza Kálmán úr.
Mamelukok nagy népszámlálója,
Közösügy fertőjét tipró vándor,
Jegyzőkönyvek mérges hallgatója,
Kunok bálványa, nagy Csanády Sándor.
Tíz perc múlva jön Szalay Imre
S mellette a csontos Orbán Balázs.
Egyik a borával, másik a szavával
Biztos sírt sok mameluknak ás.
Jön Gábor báró zsidók öldöklője,
Jó Lázár Ádám megüli helyét,
Nagy gondja van, harminckét módosítvány
Erősen nyomja ősz székely fejét,
Lükő Gézával most Thaly robog be,
Büszkén hordozza őt kuruc lova,
Jó hírt hallott a jámbor Rossiváltól:
Református lett két jezsuita.
Végre jön az elnök és nyomába,
Mamelukok roppant serege,
Elöl Ivánka mindég hangosan
Szép Tischler Vince kényesen,
Krausz Lajos szörnyű fényesen stb.

De elég ennyi ízelítőül.

Így mennek a Meszlényi Lajos versei véges-végig, emlékeztetve a régi diétai paszkvillusok ódon kedélyességére.

Jólesik tudni, hogy most, mikor már kezdenek az öregek elpusztulni (imitt-amott van belőlök egyik-egyik) a poézisük átment az utódokba.

(Denique a szellem halhatatlan.)

De én ezt még úgy is üdvözlöm, mint figyelemre méltó új tünetet. Hogy ti. az ellenzék apródonkint a versírásra adja magát.

Az se valami nagyon hasznos, de legalább kellemetes foglalkozás."[19]

A Mikszáth Kálmántól 1886-ban közölt fenti 55 sor és a közlemény elején részleteiben bemutatott közel 1700 sor terjedelmű paszkvillus összevetése két körülményre figyelmeztet:

1. Az 1886-ban keletkezett versezetet valóban valami ódon kedélyesség jellemzi, míg az önállóan megjelentetett irat otromba gúnytól sem mentes, sok esetben rosszindulatú és főként az indulat vezérelte írásmű. (Ennek kiváltó okára a továbbiakban hamarosan majd fény derül!)

2. Nagy a különbség a két írásmű versformája tekintetében is. Az 1886-os versezet első szakasza 8/6 osztású magyaros forma – a két első hosszabb sor esetében egymás mellé tördelésről van szó –, a csillag után következő rész ettől eltérő, nyugat-európai verselés, helyenként szimultán, azaz hangsúlyos is. Indítása könnyen felismerhetően Vörösmarty Mihály „Szép Ilonká"-jának első sorát vette mintául, a továbbiakban még két sor esetében csendül fülünkbe e költemény emléke. Továbbá számos olyan sorpárt találunk itt, ahol trocheusi sorra jambusi felel (bár kisebb döccenések a ritmusban előfordulnak), majd vannak egymást követő jambusi sorok.

Az 1888-as önálló paszkvillus viszont végig magyaros forma, 6-osokba tördelt páros rímű 12-esek, majd 8-as és 6-os sorok egymást váltása adják az uralkodó ritmust.

A kétféle verselés származhat tehát egyazon személytől is, de mindenesetre két-érzelem-állapotot is kifejez: a magyaros forma – Meszlényi iskolai poétikai stúdiumainak idején – minden bizonnyal a kevésbé költői téma póriasabb kifejezésére is a legalkalmasabbnak tűnhetett.

A futó verstani összevetés mellett az 1886-ban Mikszáthtól közölt sorok azt is bizonyítják, hogy Mikszáth és Meszlényi kapcsolata ekkor még barátinak mondható. A későbbiek során, az 1888-as év

[19] MKÖM 72. köt. 190–192.

elején, a tréfát értő Meszlényi úgy tűnik mégis megsértődött Mikszáth egyik megjegyzésén, melyet az író *Az ötödik nap* c. karcolatában tett: „Az ülés elején egy kis vitézi tornajáték volt Meszlényi Lajos és Schvarcz Gyula között, amelynek címe, ha valaki vígjátéknak kidolgozná ez lehetne: »A tudós és a clown«."[20] Az említett két képviselő közti vita a jan. 19-i ülésen az 1888. évi költségvetés tárgyalása során robbant ki. A szóváltást a Képviselőházi Napló is megörökítette: „SCHVARCZ GYULA: . . . az ezen oldalról [jobboldal] felszólalt szónokok pénzügyi érveinek megdöntésével a t. ellenzék szónokai vajmi keveset foglalkoznak, azok is, akik ezt tették, nem mélyedtek bele kellőleg a részletekbe, hanem ehelyett a könnyebb részét választották, míg többen, tudniillik felszálltak az ékesszólás hálásabb régióiba és ott azután kritizálták a kormány általános politikai irányát, hogy a végén azután felkiálthassanak, hogy íme az, amit a kormány mindezen iszonyú teherért, ezen anyagi áldozatért cserébe ad, nem egyéb, mint hűtlen elpártolás először a 48-i alkotmány szellemétől, azután visszaesés korszerű haladás helyett, végre pedig a szabadelvűség álcája alá rejtőzött reakció. MESZLÉNYI LAJOS: Most három éve együtt beszéltük ezt Fehérvárt! *(Zajos derültség a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* SCHVARCZ GYULA: Azt hiszem, ellenkezik a Ház méltóságával, hogy ilyen alaptalan tréfálódzásra válaszoljak. *(Helyeslés a jobboldalon. Zajos közbekiáltások a szélsőbaloldalon.)* A t. képviselő úr rosszul emlékszik. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* És három év előtt nem léptem föl sem Székesfehérvárt, sem másutt."[21] Az idézett vita a jan. 20-i ülés elején folytatódott Meszlényi felszólalásával, aki azt nehezményezte, hogy a pártállásról mondott szavait Schvarcz Gyula „alaptalan tréfálódzás"-nak nevezte. Továbbá azt állította, hogy Schvarcz hat évvel azelőtt Székesfehérvárott, három évvel azelőtt, pedig Szombathelyen a függetlenségi párt hivatalos jelöltje volt. Meszlényi vádaskodását Schvarcz Gyula megcáfolta.[22]

Mikszáth a képviselőház jan. 20-i üléséről írt *Az ötödik nap* c. karcolatában nem nevezte meg, kit tart tudósnak és kit clownnak, azonban így is mindenki előtt nyilvánvaló lehetett, hogy Schvarcz Gyulát, az elismert történészt, az MTA tagját illette a tudós és Meszlényit a clown kifejezéssel. Mikszáth csipkelődése bánthatta Meszlényi önérzetét, és valószínűleg hozzájárult „A nem igen tisztelt Házból" megírásához, melyet a szerző a képviselőház folyosóján a június 6-i ülésen kezdett el árusítani.

A Mikszáth személyét, képviselővé választását, karcolatai hangvételét igen élesen támadó gúnyiratnak csekély sajtóvisszhangja volt. Ismertebb író nem reagált a füzetre. A Vasárnapi Újság, az Ország-Világ, a Fővárosi Lapok még csak említést sem tettek róla. A napilapok közül a Nemzet, a Pesti Hírlap – Mikszáth alább következő karcolatbeli reagálásán kívül – nem tájékoztatott a támadó gúnyirat megjelenéséről. A verses pamfletről csupán az ellenzéki lapok számoltak be. Az alábbiakban bemutatjuk a korabeli sajtóvisszhangot a megjelenés időrendjében:

A Pesti Napló 1888. június 6-i 156. számában a 2. lapon anonim szerző ismertette Meszlényi könyvét: „»A nem igen tisztelt Házból« Szabadon Mikszáth Kálmán után. Írta: Nemíró. Motto: Amilyen az »Adjon Isten!« olyan a »Fogadj Isten!« Ez a hosszú cím ékeskedik egy színes borítékú verses füzeten, mely ma úgyszólván »napirenden« volt a képviselőházban. Képviselők árusították és vették hatvan krajcárokért, s mire benn az ülés a választásokig haladt, már minden képviselő padjában ült, de egyik sem hallgatott az ülésre, hanem olvasott elmerülve, mélységesen. Abban a színes füzetkében pedig nem volt egyéb, mint Mikszáth Kálmán választási históriája kacagtató versekben megírva, s azzal a nyíltan kifejezett célzattal, hogy: »te is bántasz bennünket, magad se maradj hát bántatlan!« Így tehát egy vidám és elmés ellenzéki ember visszafordítja azt a hegyes fegyvert, melyet Mikszáth használ, s a visszafordított fegyver nincs erőtlenül forgatva: talál, sebez és megkacagtat. Szerzője (azt mondják: Meszlényi Lajos függetlenségi képviselő) a füzetkét az erdélyi kultúregylet javára árusíttatja, s ha a Házon kívül is olyan kelendő lesz, akkor a kultúregylet köszönetet mondhat a pajkos Mikszáth-verőnek. Mert a Házban ma mindenki azt olvasta, még a jegyzők is, régiek úgy mint az újak. Péchy Tamás csak nézte, hogy nincs aki rá hallgasson, vagy a napirendre figyelne, s hozzá kíváncsi is lett, mert nem tudta, hogy mi az a kis füzet, melyet mindenki előtt látott. Végre is gr. Apponyi Albertben ébredt fel a részvét, s odavitte Péchynek a füzetet, hogy olvastassa fel Madarász Józseffel, akinek új jegyzői minőségében kedves felolvasási tárgya volna ez a magyaros, ropogó, ellenzéki röpirat. Meg kell

[20] MKÖM előkészületben levő 76. kötetében fog megjelenni.
[21] KNapló, 1887–1892. 2. köt. 111–112.
[22] KNapló, i. h. 121.

említeni, hogy maga Mikszáth is jóízűen nevetett a röpvers füzeten, és egész ostentációval úgy hordta zsebében, hogy mindenki láthatta mit visz. S természetes is, hogy aki annyi jeles és szellemes tréfát produkált, mint Mikszáth Kálmán, az az ilyen »revansok«-ban is »érti a tréfát«, és maga is a nevetők közé áll."

Az Egyetértés 1888. június 7-i 157. számának 3. lapján a következők olvashatók: „A nem igen tisztelt Házból. Mai országházi tudósításunk hiányos. Mással is foglalkozott a képviselőház, nemcsak azzal, amit tudósításunk említ. Mikszáth Kálmán »A tisztelt Házból« című karcolatok szellemes írója volt ma a napirenden. Már rég hangzik a Ház folyosóin az a panasz, hogy amióta Mikszáth kormánypárti képviselő, karcolatai többé nem a régiek, mert most már nagyon részrehajlók. E panasznak egy ellenzéki képviselő (nyílt titok, hogy Meszlényi Lajos az) ékes rigmusokban adott kifejezést »Addig még csak viccet mondtál Mi veled nevettünk, De goromba kezdtél lenni, Erre felhörkentünk. És azt is mondtuk, nem ijedünk meg, Nem is fogunk sírni, Nekiállunk és Terólad fogunk mi is írni« Így magyarázza maga a poéta annak a verses füzetnek az eredetét, amelyet az Emke javára 60 kr-ért árultak ma a Ház folyosóján. Címe: A nem igen tisztelt Házból. Szabadon Mikszáth Kálmán után írta Nemíró. Mottó: Amilyen az »Adjon Isten!« Olyan a »Fogadj Isten!«. A kedélyes gorombaságokkal, itt-ott Mikszáthéval felérő humorral telt füzet nagyon kapós volt. Ülésteremben és folyosókon azt olvasta mindenki, legmohóbban s legjobb kedvvel maga Mikszáth Kálmán. Ha Kálnoky külügyminiszternek eszébe jutna régi szokás szerint »vöröskönyvet« osztani ki a delegátusok közt, azt bizonyára nem olvasnák oly érdeklődéssel, mint olvasták ma ezt a piros füzetet, amelynek tartalmából a kultúregylet érdekeinek sérelme nélkül talán elárulhatunk annyit, hogy Mikszáth képviselővé választásával foglalkozik, s ebben a keretben egypár tucat képviselőnek mond szemébe többé-kevésbé találó nem éppen udvarias bókokat. Elbeszéli Mikszáth születését, neveltetését, szól a »Tisztelt Ház« írásáról, elmondja hogy »Azelőtt még gyakran Nem nézte a pártot, Legalább egyformán Mindkettőnek ártott. Csanádyt, Kőrösyt Csak egyformán szidta, De mind a kettőnek Borát is megitta.« Elmondja továbbá, mint küldi le Tisza Mikszáthot mandátumért Ilyefalvára, s vele küldi Beksitset és Visit. Több jó tanács után így folytatja Tisza:... És így tovább folynak a rigmusok Mikszáth programjáról, megválasztásáról, az egyes miniszterekénél tett látogatásáról, s a klubban neki bemutatott egyes képviselőkről. Rácz Athanáz, Szerb György, Csernátony, Ivánka, Földváry Miklós, Wahrmann, Krausz Lajos, Gajáry, Hock, Molnár Viktor, Almássy Géza, Urbanovszky, gróf Hunyady László, Tisza Lajos, Hannibál, Tisza István, Móricz Pál, Schvarcz Gyula, Pulszky, Krajcsik, Tibád, Latinovich Ernő, Neumann, Chorin, Münnich, Kopácsy és mások egymásután kerülnek a politikus poéta csípős tollának hegyére."

A szegedi lapok közül a Szegedi Napló 1888. június 8-i 131. száma 5. lapján Verses könyv Mikszáthról címmel jelent meg ismertetés: „Szerdai ülésén különös dolgokkal foglalkozott a képviselőház. Mikszáth Kálmán a »Tisztelt Házból« című karcolatok szellemes írója volt napirenden." Az anonim szerzőjű cikk további része azonos az Egyetértés fent idézett június 7-i írásával.

Az erdélyi lapok közül a Székely Nemzet június 9-i 89. száma 3. lapján a Napi Hírek rovatban számolt be a Mikszáthot támadó verseskönyvről. A cikk azonos a Pesti Naplóban megjelent fent idézett írással. A szerző ezúttal is névtelen maradt.

Az Ellenzék 1888. június 12-i 134. számában a tárcarovatban minden kommentár nélkül ML szignóval Életleírás címen részleteket közölt a könyvből.

Mikszáth önérzetét érzékenyen érintette a gúnyos hangú, személyét támadó írás, melyre a Pesti Hírlap hasábjain *A mai ülés* c. karcolatában válaszolt: „A vörös könyv. Míg ott benn a delegáció szülemlik, azalatt künn a folyosón és a büfében a Meszlényi Lajos »vörös könyv«-ét olvasták, mely a »Nem igen tisztelt Házból« címet viseli. Még a Károlyi Pista zsebéből is ez mosolygott ki.

A könyvben e sorok írója van megénekelve, de mert e sorok írója eddig is tárgyilagosan írt minden mozzanatról, mely a Ház életében jelentkezett, nem hallgatja el tehát a rossz fordulatot sem, hogy az idők méhe végre meghozta azt az embert, aki bosszút álljon sok gonosz megjegyzéseiért.

A szélsőbalra folytonosan egy államférfiút vártunk, s ahelyett egy költő termett. (Hiszen ha én ezt tudtam volna.)

Mikor elolvastam a vörös könyvet, megadtam magam a sorsnak:

– Olyan ez, mintha Kozareket akasztanák. Tudom, senki sem sajnál.

Csupa sátáni gúnymosoly villogott felém mindenünnét. No, de nem is kívánom a sajnálatot; már a biblia mondja, aki kardot ránt, kard által lészen kimúlása. Hiszen már csakugyan nem lehetett tűrni a garázdálkodásaimat.

De e nagy katasztrófában is van egy vigasztalásom, hogy most már maradandóvá lett a nevem a Meszlényi versei által. Az ő neve el fog enyészni (mert nem tette ki a címlapra), de én örökké élni fogok, a jövő századok Gyulai Páljai tudni fogják, hogy voltam, s ha a Károlyi István gróf utódai megtalálják ezt a könyvet a családi bibliotékában, mint alkalmasint az egyedüli magyar könyvet ez időszakból, így fognak szólni:

– Ez abban az időben nagy költő lehetett. S a tárgy is milyen sikerülten van megválasztva!

És az irodalomtörténet szimatolni kezd utánok, de hiába lohol, kutat, egyet sohasem süthetne ki, azt, hogy miként pattant ki az isteni szikra a »Nemíró« homlokából.

Erről magamnak kell számot adnom.

Úgy történt a dolog, hogy az ülésszak elején Meszlényinek Schvarcz Gyulával folytatott polémiájáról szólva, a karcolatokban azt találtam írni, hogy e polémiát ki lehetne adni egy kötetben azon címen: »A clown és a tudós«.

Meszlényinek szemet szúrt a megjegyzés, s másnap felpanaszolta tréfásan:

– Minek írsz te rólam ilyeneket?

– Hiszen kérlek – jegyzém meg ártatlanul – én nem mondtam meg, hogy melyitek a tudós, melyitek a clown?

Erre elgondolkozott Meszlényi, arca kigyúlt, szeme megvillant, nyilván akkor született meg benne az ötlet:

»Hát miért is ne lehetnék én tudós? Hiszen nem kell ahhoz más, csak egy könyvet írni.«

S megvan, megírta a könyvet (s most már mindenkit tévedésbe ejthet, hogy clown-e vagy tudós?), de ha az ő sebe, melyet rajta ejtettem, immár behegedt, nekem kijutott a keserű fátum, hogy az irodalmat kétféleképp szolgáljam: úgy is mint író, aki megír valamit, úgy is mint téma, akit megírnak.

A szélsőbal szemlátomást örül e könyvnek (szándékosan nem nevezem »füzet«-nek, mivelhogy benne van a fűz szó).

De hogyne örülne . . . hiszen ez az első komoly akciójuk az idén."[23]

Mikszáth karcolatának kézirata megmaradt, ezt az OSZK Kézirattára őrzi. (Fol. Hung. 2169/3 32–35.) A papír jellege egyértelműen arra utal, hogy írónk a cikket a Pesti Hírlap szerkesztőségében írta. Szembeötlő, hogy eléggé küszködött a megírással, javításainak száma az átlagosnál nagyobb. Keresve kutatta azokat a fordulatokat, amelyekkel a támadást elháríthatta, illetőleg okát a lap közönségének feltárja. A korrektúrát maga végezte, ekkor még tovább csiszolta tárcáját.

Nem csupán a fenti szöveg kéziratának sok fogalmazási nehézsége érzékelteti, hogy Mikszáth nehezen tette túl magát Meszlényi támadásán. Erre mutat az is, hogy néhány nap múlva, az 1888. jún. 12-én írt *A „röpde" új lakója* c. karcolatában, amely idilli történet arról, hogy miként egészítették ki Csernátony Lajos madárgyűjteményét egy hegyekben elfogott fülemilével, e történet szálait szőve Mikszáth váratlanul közbevetette: „Még akkor nem szólalt volt meg a szélsőbal énekes, Meszlényi Lajos, mert talán rögtön kiábrándult volna [Csernátony Lajos] a fülemilékből."[24]

[23] Pesti Hírlap, 1888. június 9. 10. évf. 159. sz. 3–4. A karcolat szövege a MKÖM 76. kötetében fog megjelenni.

[24] A karcolat szövege ugyancsak a MKÖM 76. kötetében fog majd megjelenni.